

УДК 336.131.7

С. А. Пустовгар,

к. е. н., старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин та фінансів,
Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного
торговельно-економічного університету, м. Харків

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.6.33

ДОМІНАНТНІ ЧИННИКИ МІНІМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО РИЗИКУ КЛАСТЕРУ ПІДПРИЄМСТВ- ДИЛЕРІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ

S. Pustovhar,

Ph.D. in Economics, Senior Lecturer of International Economic Relations and Finance Department
of Kharkiv Trade and Economics Institute of Kyiv National Trade and Economics University, Kharkiv

THE DOMINANT FACTORS OF FINANCIAL RISK MINIMIZATION ARE CLUSTER OF ENTERPRISES — DEALERS OF AGRICULTURAL MACHINERY

З огляду на те, що існуючі методики оцінки та нейтралізації фінансових ризиків не мають універсального характеру та є низькоефективними, у статті удосконалено систему ризик-менеджменту підприємств на основі встановлення пріоритетності напрямків мінімізації фінансового ризику з урахуванням їх поточного фінансового стану та ринкової кон'юнктури. Для цього визначено пріоритетність критеріїв та альтернативних напрямів мінімізації фінансового ризику за критеріями; розраховано глобальний пріоритет альтернатив.

У результаті експертного оцінювання визначено, що пріоритетними напрямками мінімізації фінансового ризику на підприємствах, зайнятих торгівлею сільськогосподарською продукцією, є управління дебіторською заборгованістю (44%), управління оборотністю продажів та запасів (30%), управління кредиторською заборгованістю (12%), управління структурою капіталу (9%). Реалізація зазначених альтернатив забезпечить збалансованість грошових потоків, фінансову стійкість, прибутковість діяльності та високу оборотність активів підприємств, що сприятиме мінімізації рівня фінансового ризику на підприємствах.

Taking into account that the existing methods of assessing and neutralizing financial risks are not universal and are ineffective, the article has improved the system of risk management of enterprises based on the prioritization of the directions of financial risk minimization, taking into account their current financial state and market conditions. For this purpose, priority has been given to the criteria and alternative directions of financial risk minimization according to the criteria; the global priority of alternatives is calculated.

As a result of expert evaluation, it was determined that priority areas for minimizing financial risk in enterprises engaged in trade in agricultural products are the management of accounts receivable (44%), management of turnover of sales and inventories (30%), management of accounts payable (12%), management of capital structure (9%).

The priority of the alternative management of accounts receivable is due to the fact that the enterprises of the investigated industry are engaged in trade in low-liquid commodity with high value. At the enterprises, a significant proportion of receivables is formed, which is the largest in the structure of current assets of enterprises. A significant amount of receivables leads to a diversion of funds from the production process, and its untimely repayment — to the imbalance of cash flows. In addition, a significant amount of receivables creates a risk of its non-return, which negatively affects the profit of enterprises, increasing operational costs. The second most important alternative is the management of sales turnover and inventory. It is the most priority alternative in ensuring the turnover of assets. This is explained by the fact that the increase in sales volumes and the rationalization of assets are immediate factors in ensuring the turnover of assets of enterprises.

Realization of the priority areas of risk management defined in the article will ensure balance of cash flows, financial stability, profitability of activities and high turnover of enterprises assets, which will help to minimize the level of financial risk in enterprises.

Ключові слова: фінансовий ризик, ризик-менеджмент, мінімізація фінансового ризику, збалансованість грошових потоків, прибутковість, фінансова стійкість, управління дебіторською заборгованістю.

Key words: financial risk, risk management, financial risk minimization, balance of cash flows, profitability, financial stability, management of accounts receivable.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За умови фінансової нестабільності, що характерна не лише для вітчизняної економіки, а також для зарубіжних економік, ефек-

тивність діяльності суб'єкта господарювання залежить не тільки від показників прибутковості, але також і від рівня ризиків, які впливають на фінансово-господарську діяльність.

По-перше, ризики, що супроводжують цю діяльність, виділяються в особливу групу фінансових ризиків, що відіграють найбільш значну роль в загальному "портфелі ризиків" підприємства. По-друге, аналіз і оцінка фінансових ризиків є актуальною темою, адже цей процес безпосередньо впливає на результати діяльності суб'єкта господарювання на ринку. По-третє, управління фінансовими ризиками є комплексною складовою системи управління підприємством.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням проблем аналізу, оцінки та управління фінансовими ризиками займалися такі вчені: Malichova E., Durisova M. [1], Florio C., Leoni G. [2], Fraser J., Simkins B. [3], Зоріна О. [4], Hosaka T. [5], Antunes F., Ribeiro B., Pereira F. [6], Терещенко О. [7] та інші.

Домінуюча частка праць вчених в сфері діагностики фінансового ризику на підприємстві орієнтована на дослідження внутрішніх чинників та внутрішніх показників [1—3]. Найбільш поширеними методами діагностики фінансового ризику на підприємстві є економіко-статистичні, суть яких полягає в оцінці дисперсії, середньоквадратичного відхилення, коефіцієнта варіації, бета-коефіцієнту; експертні, що базуються на опитуванні кваліфікованих спеціалістів з подальшою математичною обробкою результатів опитування; аналогові, які дозволяють визначити рівень ризику по окремих найбільш масових операціях підприємства використовуючи власний та зовнішній досвід.

Економіко-статистичний метод дозволяє оцінити індивідуальний або портфельний фінансовий ризик окремих цінних паперів по відношенню до рівня ризику фінансового ринку в цілому [4]. Недоліками цього методу діагностики фінансового ризику є те, що він дозволяє визначити рівень ризиковості окремих операцій (фінансових), а отже, не дає можливості здійснення комплексного аналізу фінансового ризику підприємства. Окрім цього, цей метод носить більше статистичний характер, не даючи економічної оцінки.

Експертні методи оцінки застосовуються в тому випадку, якщо відсутні необхідні статистичні дані для здійснення розрахунків економіко-статистичними методами. Перевагами методу є можливість використання досвіду та інтуїції компетентного фахівця для прийняття оптимальних управлінських рішень, відсутність необхідності точних даних та про-

грамних засобів, простота розрахунків; недоліками — складність у залученні незалежних експертів і забезпеченні об'єктивності їх оцінок.

Метод аналогів використовує базу даних аналогічних об'єктів для виявлення загальних залежностей і перенесення їх на досліджуваний об'єкт [4]. Недоліками цього методу діагностики є обов'язковість наявності аналогів та низька точність оцінки в результаті того, що кожен суб'єкт господарювання індивідуальний і не існує абсолютних аналогів, тому перенесення досвіду іншого не завжди є доцільним та оправданим.

Для діагностики фінансового ризику підприємства використовуються, окрім спеціальних методів оцінки, зазначених вище, методи фінансового аналізу та оцінки ймовірності банкрутства, які характеризуються комплексністю та вищою точністю [5—7].

Не зважаючи на існування значної кількості праць, присвячених аналізу, оцінці та методам нейтралізації фінансових ризиків, існуючі методики оцінки та нейтралізації фінансових ризиків не мають універсального характеру, що зумовлює необхідність їх вдосконалення та адаптації до умов ведення бізнесу конкретного господарюючого суб'єкта та галузі з урахуванням впливу системного ризику. Особливої уваги при цьому потребує розробка заходів з мінімізації фінансових ризиків на підприємствах.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є встановлення пріоритетності напрямів мінімізації фінансового ризику підприємств-дилерів сільськогосподарської техніки з урахуванням їх поточного фінансового стану та ринкової кон'юнктури.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Попит на продукцію підприємств, зайнятих торгівлею сільськогосподарською технікою, а отже, і фінансові показники, і рівень фінансового ризику, залежить від розвитку сільськогосподарської галузі, яка є споживачем продукції таких підприємств.

Доля сільського господарства у структурі ВВП є відносно великою і мала тенденцію до росту у 2010—2011 роках, у 2012 році частка впала на 0,4 п.п., однак протягом наступних років спостерігалось зростання долі у структурі валового продукту за рахунок зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. У 2016—2017 роках ідентифікуєть-

Таблиця 1. Показники фінансових результатів діяльності підприємств сільськогосподарської галузі

Показник	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Фінансовий результат до оподаткування, млн грн:	15147,3	21677,4	103137,6	91109,5	79546,7
Прибуток, млн грн	26496,5	52171,0	128880,2	103942,2	92990,7
Збитки, млн грн	11349,2	30493,6	25742,6	12832,7	13444,0
Рентабельність операційної діяльності підприємств, %	11,3	20,6	41,7	32,4	22,7
Чистий прибуток (збиток), млн грн	14984,5	21481,3	102849,1	90613,2	79061,9
Прибуток, млн грн	26356,3	51982,4	128592,3	103459,8	92526,9
Збитки, млн грн	11371,8	30501,1	25743,2	12846,6	13465,0

ся низхідна динаміка частки сільського господарства у структурі ВВП [8].

Щодо обсягу інвестицій, то обсяг прямих іноземних інвестицій в український агросектор досягав 776,9 млн дол. у 2014 році, проте скоротився до 502,2 млн дол. у 2016 році та до 500,1 млн дол. у 2017 році [8]. Крім незадовільних макроекономічних факторів в Україні, причиною цього спаду стала поступова втрата актуальності недержавних джерел фінансування для розвитку сільського господарства.

За показниками фінансових результатів сільськогосподарська галузь є прибутковою (табл. 1) [8].

Найвищий позитивний фінансовий результат спостерігається у 2015 році — 128592,30 млн грн, далі йде тенденція до зниження чистого прибутку. Важливим чинником скорочення аграрного виробництва є відсутність в останні роки державної допомоги фермерству та особистим сільським господарствам, низький рівень технічного оснащення виробництва, недоступність кредитів. Однак існують програми державної компенсації вітчизняної техніки, які підтримують сільськогосподарські фермерства і залучають до оновлення їхньої техніки. Так, за даними на 01.01.2019 на фермерство відведено загальну суму підтримки у розмірі — 1 млрд грн Її пропонується розподілити наступним чином: 500 млн грн — на здешевлення кредитів (із них 100 млн грн — для новостворених фермерських господарств); 205 млн грн — на компенсацію вартості с/г техніки та обладнання вітчизняного виробництва; 90 млн грн — на компенсацію вартості насіння; 100 млн грн — на фінансову підтримку обслуговуючих кооперативів; 5 млн грн — на компенсацію вартості дорадчих послуг [8].

Що стосується імпортової сільськогосподарської техніки, то вона є більш надійною ніж вітчизняна. Основні марки, що мають попит в Україні — Case IH, New Holland, Gaspardo, John Deere, LEMKEN. Розглянемо основні дилерські центри даної техніки в Україні.

ТОВ "УкрФармінг" є офіційним дистриб'ютором в Україні таких виробників сільгосптехніки — CASE IH, LEMKEN, MASCIO GASPARDO і FANTINI. Компанія має в своєму розпорядженні сучасні дилерські центри в Харкові, Сумах та Херсоні.

ТОВ "НФМ АГРО" є офіційним дистриб'ютором техніки Case IH в Україні — найбільшого виробника сільськогосподарської техніки. Трактори, комбайни, жатки, сівалки, ґрунтообробна техніка, обприскувачі, прес-підбирачі, системи точного землеробства та багато іншого від світових брендів.

Група компаній "Техноторг" — найбільша в Україні компанія по реалізації сільгосптехніки з часткою ринку 35%. Пропонує найширший асортимент вітчизняної та імпортової техніки: більше 70 постачальників і 2590 найменувань, насіння, добрива, ЗЗР, системи навігації, зернотрейдинг.

Компанія "Агротехніка" є офіційним дилером компаній GASPARDO (Італія), Bednar Strom (Чехія), LANDOLL (США), Mecmar (Італія), дилером заводів країн СНД: Agroland, "Червона зірка", "Тодак", "Схід", "Почвомах", "БілоцерківМАЗ", "Агрореммаш", "Умань-фермаш", "Галещина", "ЛКМЗ", "Агротех", "Бердянський завод сільгосптехніки" та інших заводів-виробників сільгосптехніки в країнах ближнього і далекого зарубіжжя. Компанія "Агротехніка" поставляє сільгосптоваровиробникам весь спектр сільськогосподарської техніки, починаючи з ґрунтообробної та посівної техніки (сівалки і передпосівні агрегати), кормозбиральної та бурякозбиральної техніки, причепів-зерноперевантажувач, закінчуючи зернозбиральними комбайнами імпортного та українського виробництва.

ТОВ "Украгрозапчастина" є офіційним дилером "Червона зірка", "ЛКМЗ", "Богуславська техніка".

ТОВ "AgriStar" є офіційним дилером техніки "John Deere".

Зазначені підприємства-дилери сільськогосподарської техніки виступили об'єктом

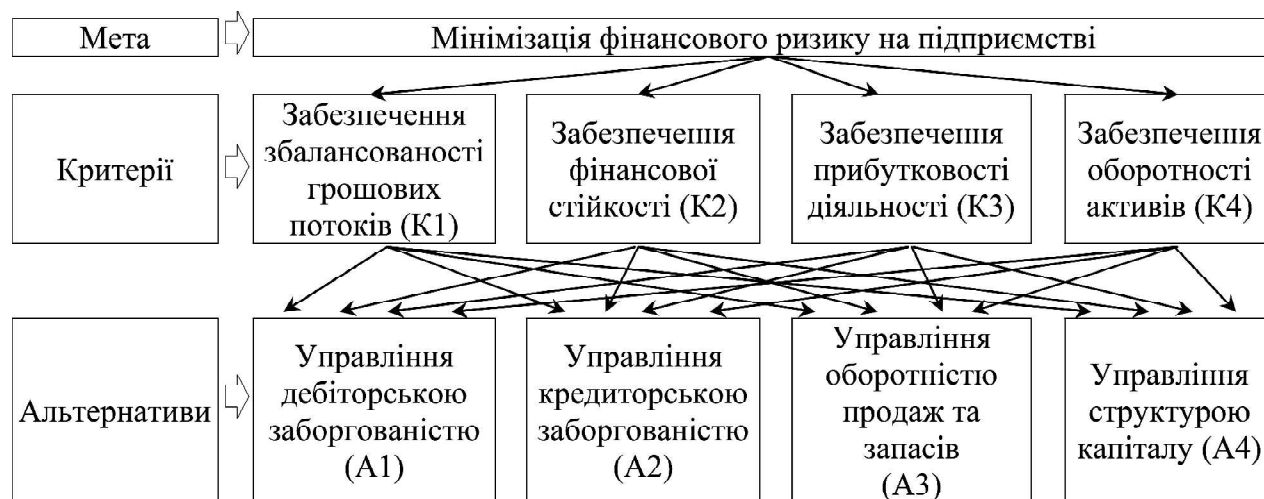

Рис. 1. Ієрархічна модель вибору стратегій мінімізації фінансових ризиків підприємств

удосконалення ризик-менеджменту на підприємствах.

Результати дослідження за цією предметною областю, а саме управління фінансовими ризиками на підприємстві, показують, що існують різноманітні стратегії (напрями) розвитку підприємства, які дозволяють йому покращувати фінансовий результат, збільшувати прибутки та зменшувати збитки, розширювати обсяги продукції та послуг. У статті проведено визначення пріоритетних напрямів мінімізації фінансових ризиків для провідних підприємств — дилерів сільськогосподарської техніки: ТОВ "УкрФармінг", ТОВ "НФМ АГРО", групи компаній "Техноторг", компанії "Агротехніка", ТОВ "Украгрозапчастина", ТОВ "Агрістар". Для цього використано метод аналізу ієрархій, в основі якого лежить принцип попарних порівнянь Т. Сааті. Суть даного методу полягає у виборі оптимальної альтернативи на основі визначення її пріоритетності за обраними критеріями.

Метод дозволяє провести аналіз проблеми. При цьому проблема ухвалення рішення представляється у вигляді ієрархічно впорядкованих таких елементів: мети рейтингування; критеріїв, за якими оцінюються альтернативи; альтернатив; системи зв'язків, що вказують на взаємний вплив критеріїв і рішень. Ієрархія вибору стратегій мінімізації фінансових ризиків підприємств наведено на рисунку 1.

Метою цього методу є розробка заходів щодо управління фінансовими ризиками підприємства, а саме покращення його фінансового стану, стабілізації функціонування, уникнення факторів, що викликають дисбаланс функціонування суб'єкта господарювання. Досліджувані підприємства галузі мають пробле-

ми незбалансованості грошових коштів, а саме: занадто велика дебіторська заборгованість, через що не вистачає власних коштів на повноцінне ведення власної господарської діяльності. Продаючи товар у кредит клієнтам, задля оновлення власних запасів підприємства беруть банківські кредити. З одного боку, використання кредитів є позитивним стимулом для підприємства, проте метою кредитування є не інвестиційний чи інноваційний розвиток компаній, а оновлення запасів, що не приносить прибутку.

Наступний критерій, який обрано для аналізу, — забезпечення фінансової стійкості. Дисбаланс використання грошових коштів призводить до порушення фінансової стійкості, що у свою чергу породжує фінансовий ризик у ході діяльності суб'єкта господарювання.

Основною метою функціонування підприємства є максимізація прибутку, за що відповідає критерій забезпечення прибутковості діяльності. Прибутковість підприємств може бути підвищена за допомогою різних заходів: ефективного управління дебіторською заборгованістю, а саме встановлення лімітів, управління запасами на підприємстві, управління кредиторською заборгованістю, покращення взаємодії між окремими підрозділами підприємства.

Ще одним критерієм обрано забезпечення оборотності активів, що є свідченням ефективності політики продаж підприємств, дохідності активів.

В якості альтернатив було обрано: управління дебіторською заборгованістю, управління кредиторською заборгованістю, управління структурою капіталу та управління

Таблиця 2. Значення пріоритетності критеріїв при виборі напрямів мінімізації фінансових ризиків підприємств-дилерів сільськогосподарської техніки

Критерії	Значення нормованих пріоритетів за експертами										Середньоеометричне значення	Коефіцієнт варіації, %
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
K1	0,56	0,54	0,54	0,61	0,50	0,57	0,51	0,58	0,56	0,49	0,54	5,8
K2	0,06	0,07	0,06	0,05	0,07	0,11	0,08	0,04	0,06	0,06	0,06	8,4
K3	0,12	0,11	0,12	0,10	0,15	0,06	0,15	0,13	0,26	0,29	0,14	9,7
K4	0,26	0,28	0,27	0,24	0,29	0,26	0,26	0,25	0,12	0,16	0,23	8,1

Таблиця 3. Значення пріоритетності альтернатив мінімізації фінансових ризиків підприємств за критерієм забезпечення збалансованості грошових потоків

Альтернативи	Значення нормованих пріоритетів за експертами										Середньоеометричне значення	Коефіцієнт варіації, %
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
A1	0,57	0,65	0,53	0,56	0,53	0,57	0,52	0,54	0,57	0,57	0,56	6,6
A2	0,13	0,11	0,12	0,13	0,15	0,13	0,32	0,11	0,27	0,13	0,15	9,7
A3	0,27	0,20	0,29	0,26	0,28	0,27	0,12	0,28	0,13	0,27	0,23	8,4
A4	0,04	0,04	0,06	0,05	0,04	0,04	0,04	0,07	0,04	0,04	0,04	7,6

оборотністю продаж та запасів — саме тому, що ці напрями є ключовими у виведенні діяльності досліджуваних підприємств на новий рівень. Потенціал підприємств галузі є високим з огляду на показники розвитку сільськогосподарського ринку, проте на заваді до розвитку стоять деякі проблеми, а також невміння раціонально розподілити кошти за рахунок великої суми дебіторської заборгованості або накопичення занадто великих запасів, що призводять до появи неліквідних товарів та знецінювання коштів. Тому обрані альтернативи допоможуть вирішити проблему мінімізації фінансового ризику на підприємствах галузі.

Згідно з наведеною ієрархією визначаємо найважливішу і найбільш придатну для підприємства альтернативу мінімізації фінансового ризику підприємств (альтернати A1, A2, A3). Підставою для вибору альтернативи є критерії: забезпечення збалансованості грошових потоків (K1); забезпечення фінансової стійкості (K2); забезпечення прибутковості діяльності (K3); забезпечення високих значень показників оборотності активів (K4).

Оцінку пріоритетності критеріїв при виборі альтернатив та альтернатив за критеріями здійснено на підставі попарних оцінок суджень (формули 1—2) [9]:

$$w_i = \sqrt[n]{\prod_{j=1}^n a_{ij}} \quad (1),$$

$$w_{\text{норм}} = w_i / \sum_{i=1}^n w_i \quad (2),$$

де W — компонента власного вектору матриці (середнє значення оцінок пріоритетності);

$W_{\text{норм}}$ — нормований вектор матриці попарних порівнянь (вектор пріоритетів);

a_{ij} — значення елементів матриці.

Оцінка узгодженості думок експертів здійснюється за формулами (3—5) [9]:

$$\lambda = \sum_{i=1}^n a_{ij} \cdot w_{\text{норм } i} \quad (3),$$

$$I_c = (\lambda - n) / (n - 1) \leq 0,2 \quad (4),$$

$$OC = I_c / I_{cc} \quad (5),$$

де λ — власне значення матриці;

I_c — індекс узгодженості;

I_{cc} — середнє значення індексу узгодженості — табличне значення, що залежить від розмірності матриці;

OC — відношення узгодженості;

n — кількість критеріїв (альтернатив).

Для оцінки було використано думки 10 експертів — економістів та комерційних директорів досліджуваних підприємств-дилерів сільськогосподарської техніки. Експертам було запропоновано заповнити матриці попарних порівнянь важливості критеріїв та альтернатив за критеріями, після чого за формулами 1—2 розраховано нормовані значення векторів пріоритетів, які відповідають важливості критеріїв та альтернатив. Для узагальнення думок експертів розраховано середні значення пріоритетності як середньоеометричне значення нормованих векторів по десяти експертах. Результати розрахунків представлені в табл. 2—6.

Із критеріїв найбільш пріоритетним для мінімізації фінансових ризиків підприємств — дилерів сільськогосподарської техніки є критерій забезпечення збалансованості грошових потоків (K1). Його пріоритетність за експертами не нижча рівня 49%. Середнє значення пріоритетності — 54%, що свідчить про абсолютну перевагу даного критерію над іншими. Збалансованість грошових потоків раціоналізує структуру капіталу шляхом зниження необхідності в залученому, що в свою чергу, знизить фінансові витрати підприємства, а отже, призведе до підвищення ефективності діяльності.

Таблиця 4. Значення пріоритетності альтернатив мінімізації фінансових ризиків підприємств за критерієм забезпечення фінансової стійкості

Альтернативи	Значення нормованих пріоритетів за експертами										Середньгеометричне значення	Коефіцієнт варіації, %
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
A1	0,13	0,11	0,15	0,14	0,08	0,10	0,09	0,13	0,10	0,13	0,11	6,8
A2	0,25	0,25	0,26	0,24	0,17	0,14	0,21	0,25	0,20	0,25	0,22	7,1
A3	0,07	0,08	0,08	0,06	0,14	0,07	0,05	0,07	0,05	0,07	0,07	8,7
A4	0,55	0,56	0,51	0,57	0,61	0,69	0,64	0,55	0,65	0,55	0,59	6,2

Таблиця 5. Значення пріоритетності альтернатив мінімізації фінансових ризиків підприємств за критерієм забезпечення прибутковості

Альтернативи	Значення нормованих пріоритетів за експертами										Середньгеометричне значення	Коефіцієнт варіації, %
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
A1	0,58	0,56	0,56	0,52	0,63	0,59	0,61	0,51	0,26	0,54	0,52	7,4
A2	0,11	0,12	0,12	0,12	0,11	0,23	0,05	0,16	0,12	0,12	0,12	8,1
A3	0,25	0,26	0,26	0,30	0,21	0,13	0,24	0,28	0,56	0,27	0,26	8,5
A4	0,05	0,06	0,06	0,06	0,05	0,05	0,10	0,05	0,06	0,06	0,06	7,5

Таблиця 6. Значення пріоритетності альтернатив мінімізації фінансових ризиків підприємств за критерієм забезпечення оборотності активів

Альтернативи	Значення нормованих пріоритетів за експертами										Середньгеометричне значення	Коефіцієнт варіації, %
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
A1	0,28	0,28	0,28	0,27	0,21	0,30	0,19	0,28	0,26	0,26	0,26	6,1
A2	0,05	0,07	0,09	0,05	0,05	0,05	0,06	0,05	0,12	0,05	0,06	7,4
A3	0,58	0,50	0,58	0,59	0,64	0,57	0,65	0,58	0,56	0,61	0,59	5,1
A4	0,09	0,15	0,05	0,09	0,10	0,08	0,10	0,09	0,06	0,08	0,08	6,6

Для підтвердження достовірності експертного оцінювання розраховано показники індексу узгодженості та відношення узгодженості (формули 3—5). Значення індексу узгодженості менше 0,2, та відносної узгодженості менше 0,1 за всіма матрицями свідчать про узгодженість думок експертів при оцінці пріоритетності критеріїв.

Для забезпечення збалансованості грошових потоків першочерговим завданням експерти виділили управління дебіторською заборгованістю (A1) — значення пріоритету 0,56 (табл. 3).

Домінантна пріоритетність альтернативи управління дебіторською заборгованістю при забезпеченні збалансованості грошових потоків зумовлена тим, що підприємства досліджуваної галузі займаються торгівлею низьколіквідним товаром з високою вартістю, тому на підприємствах формується значна частка дебіторської заборгованості, яка є найбільшою в структурі оборотних активів підприємств. Значна сума дебіторської заборгованості призводить до відволікання коштів з виробничого процесу, а її несвоєчасне погашення — до розбалансування грошових потоків.

Щодо другого критерію — забезпечення фінансової стійкості, то для нього пріоритетною альтернативою є управління структурою капіталу (A4) (табл. 4).

Фінансова стійкість характеризується незалежністю підприємств від зовнішніх кредиторів та інвесторів і безпосередньо визначається

структурою капіталу. Пріоритетність управління структурою капіталу для забезпечення фінансової стійкості складає 59%, а в розрізі експертів є не нижчою за 51%.

Значення пріоритетності альтернатив мінімізації фінансових ризиків підприємств за критерієм забезпечення прибутковості наведені в таблиці 5.

Пріоритетність альтернатив за цим критерієм установилася в такому порядку: пріоритетність управління дебіторською заборгованістю (52%), управління оборотністю продаж та запасів (26%), управління кредиторською заборгованістю (12%), управління структурою капіталу (6%). Найвища пріоритетність управління дебіторською заборгованістю зумовлена факторами, описаними вище. Окрім того, значна сума дебіторської заборгованості створює ризик її неповернення, що негативно відображається на прибутку підприємств, збільшуючи операційні витрати.

За критерієм забезпечення оборотності активів найвищий пріоритет має альтернатива управління оборотністю продаж та запасів (A3) — 59% (табл. 6). Це пояснюється тим, що збільшення обсягів продаж та раціоналізація активів — безпосередні фактори забезпечення оборотності активів підприємств.

Для оцінки узгодженості думок експертів щодо виставлення оцінок пріоритетів розраховано коефіцієнт варіації по нормованим значенням пріоритетності за кожним з факторів

(критеріїв, альтернатив). По всіх факторам коефіцієнт варіації не перевищує 10%, що свідчить про високу ступінь узгодженості думок експертів та можливість їх практичного використання.

Розраховані за пріоритетністю альтернатив та критеріїв значення глобального пріоритету вибору напрямку мінімізації фінансового ризику на підприємствах становлять: управління дебіторською заборгованістю — 44%, управління оборотністю продаж та запасів — 30%, управління кредиторською заборгованістю — 12%, управління структурою капіталу — 9%. Значення індексів узгодженості та відносної узгодженості за всіма матрицями та розраховані коефіцієнти варіації свідчать про узгодженість думок експертів та репрезентативність результатів дослідження.

ВИСНОВКИ

У результаті експертного оцінювання визначено, що пріоритетними напрямками мінімізації фінансового ризику на підприємствах, зайнятих торгівлею сільськогосподарською продукцією, є управління дебіторською заборгованістю (44%), управління оборотністю продаж та запасів (30%), управління кредиторською заборгованістю (12%), управління структурою капіталу (9%). Реалізація зазначених альтернатив забезпечить збалансованість грошових потоків, фінансову стійкість, прибутковість діяльності та високу оборотність активів підприємств, що сприятиме мінімізації рівня фінансового ризику на підприємствах.

Література:

1. Malichova E. Evaluation of Financial Performance of Enterprises in IT Sector / E. Malichova, M. Durisova // *Procedia Economics and Finance*. — 2015. — Vol. 34. — P. 238—243.
2. Florio C. Enterprise risk management and firm performance: The Italian case / C. Florio, G. Leoni // *The British Accounting Review*. — 2017. — Vol. 49. — P. 56—74.
3. Fraser J. The challenges of and solutions for implementing enterprise risk management / J. Fraser, B. Simkins // *Business Horizons*. — 2016. — Vol. 59. — P. 689—698.
4. Зоріна О. Методи аналізу фінансових ризиків / О. Зоріна // *Міжнародний збірник наукових праць*. — 2011. — № 2 (20). — С. 221—229.
5. Hosaka T. Bankruptcy prediction using imaged financial ratios and convolutional neural networks / T. Hosaka // *Expert Systems with Applications*. — 2019. — Vol. 117. — P. 287—299.

6. Antunes F. Probabilistic modeling and visualization for bankruptcy prediction / F. Antunes, B. Ribeiro, F. Pereira // *Applied Soft Computing*. — 2017. — Vol. 60. — P. 831—843.

7. Терещенко О. Діагностика неплатоспроможності підприємств як технологія підтримки прийняття фінансових рішень [Електронний ресурс] / О. Терещенко, М. Стецько // *Ефективна економіка*. — 2017. — № 3. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5521>

8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Saaty T. The possibility of group choice: Pairwise comparisons and merging functions / T. Saaty, L. Vargas // *Social Choice and Welfare*. — 2012. — Vol. 38 (3). — P. 481—496.

References:

1. Malichova, E., and Durisova, M. (2015), "Evaluation of Financial Performance of Enterprises in IT Sector", *Procedia Economics and Finance*, vol. 34, pp. 238—243.
 2. Florio, C. and Leoni, G. (2017), "Enterprise risk management and firm performance: The Italian case", *The British Accounting Review*, vol. 49, pp. 56—74.
 3. Fraser, J., and Simkins, B. (2016), "The challenges of and solutions for implementing enterprise risk management", *Business Horizons*, vol. 59, pp. 689—698.
 4. Zorina, O. (2011), "Methods of analysis of financial risks", *Mizhnarodnyy zbirnyk naukovykh prats*, vol. 2 (20), pp. 221—229.
 5. Hosaka, T. (2019), "Bankruptcy prediction using imaged financial ratios and convolutional neural networks", *Expert Systems with Applications*, vol. 117, pp. 287—299.
 6. Antunes, F. Ribeiro, B. and Pereira, F. (2017), "Probabilistic modeling and visualization for bankruptcy prediction", *Applied Soft Computing*, vol. 60, pp. 831—843.
 7. Tereshchenko, O. and Stetsko, M. (2017), "Diagnosis of insolvency of enterprises as a technology to support financial decision-making", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 3, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=-1&z=5521> (Accessed 25 Feb 2019).
 8. State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 25 Feb 2019).
 9. Saaty, T. and Vargas, L. (2012), "The possibility of group choice: Pairwise comparisons and merging functions", *Social Choice and Welfare*, vol. 38 (3), pp. 481—496.
- Стаття надійшла до редакції 04.03.2019 р.*